

Χρήση των ΤΠΕ στη Διδασκαλία της Γλώσσας Β΄ Λυκείου. Τέχνη και Προσφυγική κρίση: Προσεγγίσεις και Κριτικές

Βιολάκη Αθηνά

Φιλολόγος, Πρότυπο ΓΕΛ Βαρβακείου Σχολής, violaki@yahoo.gr

Περίληψη

Το άρθρο αφορά στον τρόπο με τον οποίο οι ΤΠΕ συμβάλλουν στον σχεδιασμό και την οργάνωση του μαθήματος της Γλώσσας στο Λύκειο. Παρουσιάζεται ένα μ-σενάριο στο οποίο οι μαθητές διερευνούν πώς επιδρά το προσφυγικό ζήτημα στις εικαστικές τέχνες και σε ένα δεύτερο επίπεδο εξετάζουν πώς κρίνει ο δημοσιογραφικός λόγος τα έργα τέχνης με θέμα τους πρόσφυγες. Το σενάριο βασίζεται στην κοινωνιοπολιτισμική θεωρία για την χρήση ΤΠΕ στην εκπαίδευση και στην έννοια της πολυτροπικότητας. Προτείνονται εργαλεία Web.2.0 σε ομαδοσυνεργατικό περιβάλλον με στόχο την σύνδεση της σχολικής γνώσης με τον καθημερινό λόγο και την αλληλεπίδραση των μαθητών σε αυθεντικά περιβάλλοντα πρακτικής. Η συμμετοχή των μαθητών στηρίζεται στην αξιοποίηση των ΤΠΕ κατά το στάδιο της έρευνας και αναζήτησης ψηφιακών τεκμηρίων από το διαδίκτυο, της επικοινωνίας μεταξύ τους και της παραγωγής του τελικού έργου τους.

Λέξεις κλειδιά: ΤΠΕ στην εκπαίδευση, κοινωνιοπολιτισμική θεωρία, πολυτροπικότητα, γλώσσα.

1.Εισαγωγή

Το σενάριο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των Ψηφιακών Τεχνολογιών στη Διδακτική Πράξη Β1 επιπέδου κατά την σχολική χρονιά 2017-2018. Συγκεκριμένα το μ-σενάριο συνδέεται με τις θεματικές ενότητες του σχολικού εγχειριδίου της Γλώσσας της Β΄ Λυκείου «Τέχνη και κριτική», «ΜΜΕ» και «Προκαταλήψεις - Ρατσισμός» και διαρκεί τρεις διδακτικές ώρες. Ωστόσο μπορεί να υλοποιηθεί και στις τρεις τάξεις του Λυκείου και με τον κατάλληλο σχεδιασμό να αποτελέσει υλικό για project. Τα ψηφιακά εργαλεία χρησιμοποιούνται από τους μαθητές για την παραγωγή πολλών κειμενικών ειδών κατά τη διάρκεια εποικοδομιστικών και συνεργατικών δραστηριοτήτων. Στην διδασκαλία του μαθήματος, εκτός από την αναζήτηση στο διαδίκτυο, χρήσιμα ψηφιακά εργαλεία αποτέλεσαν το Google Drive, το wiki <https://my.pbworks.com>, τα λογισμικά παρουσιάσεων Powerpoint και <http://www.powtoon.com/edu-home> και το www.thinglink.com. Τα περιβάλλοντα αυτά αντιμετωπίζονται ως εργαλεία παραγωγής λόγου, πειραματισμού κατά το γράψιμο και δημιουργίας κειμένων κριτικής από τους μαθητές. Στόχος είναι οι μαθητές να αποκωδικοποιήσουν σχόλια

δημοσιογράφων και εικαστικών και να ασκηθούν στη συνεργατική μάθηση και έκφραση με την χρήση ψηφιακών μέσων. Η επαφή με το εικαστικό έργο καθεαυτό, αλλά και με τον τρόπο που προσλαμβάνεται από τον δημοσιογραφικό λόγο, σταδιακά, θα οδηγήσουν τους μαθητές να διατυπώσουν τους προσωπικούς τους προβληματισμούς και τοποθετήσεις για τη λειτουργία και τη σημασία της τέχνης και της κριτικής. Παράλληλα το ίδιο το υλικό θα ευαισθητοποιήσει τους μαθητές για ένα σημαντικό πρόβλημα του σύγχρονου κόσμου. Στο ψηφιακό περιβάλλον <https://www.thinglink.com> οι μαθητές αλληλεπιδρούν σχολιάζοντας εικόνες ζωγραφικής, σκίτσα και γκράφιτι που συνοδεύουν κείμενα δημοσιευμένα στον ηλεκτρονικό τύπο και πειραματιζόμενοι με επάλληλες μετατροπές της αρχικής εικόνας παράγουν το δικό τους έργο. Το τελικό στάδιο αποτελεί η δημιουργία ψηφιακών πολυτροπικών εικόνων και παρουσιάσεων, ώστε να τα μοιραστούν με τους συμμαθητές τους σε μια γιορτή του σχολείου τους για την 9η Μαΐου, ημέρα της Ευρώπης. Για όλες τις ομάδες αναρτώνται στο wiki φύλλα εργασίας με δραστηριότητες συναφή με το θέμα της ενότητας. Ο μαθητής έχει την ευκαιρία να προσεγγίσει ποικίλα είδη κειμένων, με έμφαση στην εικόνα και τα δημοσιογραφικά είδη, να προβληματιστεί για το θέμα της μετανάστευσης, μέσα από ποικίλα ερεθίσματα, και να καλλιεργήσει αξίες, όπως η ενσυναίσθηση και η αλληλεγγύη.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1. Ανθρωπιστικές επιστήμες και πολιτισμικές σπουδές

Μια από τις πιο σύγχρονες κατευθύνσεις της θεωρίας για την διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας είναι η πολιτισμική θεωρία η οποία έχει ανανεώσει την διδακτική πρακτική τις τελευταίες δεκαετίες. Κατά την δεκαετία του 1990 η πολιτισμική θεωρία αποτέλεσε μια διαρκώς ανερχόμενη τάση στο χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών έχοντας ως αντικείμενο την παραγωγή και την αναπαράσταση της ανθρώπινης εμπειρίας μέσα από ποικίλες «σηματοδοτικές πρακτικές», δηλαδή τους τρόπους με τους οποίους συγκροτούνται οι πολιτισμικές ταυτότητες, το σύνολο συγκεκριμένων λέξεων και πράξεων που ορίζουν την συμπεριφορά μας. Το φάσμα της πολιτισμικής θεωρίας είναι η σύγχρονη κουλτούρα (Smith P., 2006).

Η πολιτισμική θεωρία θεωρείται σύγκλιση δυο τάσεων: του γαλλικού δομισμού (1960) και της βρετανικής παράδοσης στις πολιτισμικές σπουδές. Ο γαλλικός δομισμός αντιμετώπισε τον πολιτισμό ως μια σειρά πρακτικών οι κανόνες των οποίων θα πρέπει να περιγραφούν και επέκτεινε τις μεθόδους του σε όλα τα πεδία της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ο θεωρητικός της λογοτεχνίας Roland Barthes στο έργο του *Μυθολογίες* (1957) ασχολείται με την σημειωτική ανάλυση ενός μεγάλου εύρους πολιτισμικών πρακτικών της καθημερινής ζωής, όπως για παράδειγμα την παρουσίαση των γυναικών από γυναικεία περιοδικά. Αναλύοντας την υψηλή και λαϊκή κουλτούρα, τον κινηματογράφο, την διαφήμιση, την μόδα, τη διατροφή, τον

λόγο των μέσων μαζικής ενημέρωσης, αναγνωρίζει τις συμβάσεις που τις δομούν και τις κοινωνικές τους προεκτάσεις. Επιδιώκει, έτσι, να προκαλέσει μια κριτική ανάγνωση των συγκεκριμένων πολιτισμικών πρακτικών και να ενθαρρύνει τους αναγνώστες του να αναγνωρίσουν την πρόθεση κοινωνικής χειραγώγησης των πρακτικών αυτών. Από τον Barthes ξεκίνησε η τάση να αναγνωστούν ποικίλες πολιτισμικές εικόνες και να αναλυθεί η κοινωνική λειτουργία των κατασκευασμάτων της κουλτούρας, καθώς η κουλτούρα δεν αποτυπώνει απλώς σημασίες αλλά και διανέμει αυτές σε όλους όσους μετέχουν σε αυτήν. Πεδία ανίχνευσης πολιτισμικών κωδικών της κάθε κουλτούρας είναι τα ΜΜΕ, η γλώσσα και η λογοτεχνία. Από την σημειολογική ανάλυση της νεοελληνικής λογοτεχνίας για παράδειγμα, εξάγονται ορισμένα διακριτικά γνωρίσματα της νεοελληνικής κουλτούρας (Τζιόβας Δ., 2007).

Οι πολιτισμικές σπουδές στη Βρετανία εισήγαγαν τις βασικές αρχές για την ανάλυση της κουλτούρας με το έργο του Raymond Williams *Culture and Society* (1958) και του Richard Hoggart «*The Uses of Literacy*» (1957). Στο Κέντρο Σύγχρονων Πολιτισμικών Σπουδών του Μπέρμινχαμ που ίδρυσε ο τελευταίος αναπτύχθηκαν κομβικής σημασίας θεωρητικά μοντέλα. Πολλά από αυτά τα μοντέλα ήταν προϊόντα συλλογικής εργασίας, μιας πρακτικής που αντανακλούσε τις κοινοτιστικές αρχές του κέντρου σπουδών και την αίσθηση των ερευνητών ότι ανήκουν στην ίδια ομάδα. Οι έρευνες τους αφορούσαν κειμενικές αναλύσεις των μέσων μαζικής επικοινωνίας, εθνογραφικές αναλύσεις της καθημερινότητας και ιδιαίτερα της υποκουλτούρας και μελέτες για τις διάφορες πολιτικές ιδεολογίες.

Η θεωρία της πρόσληψης όπως την προσέγγισε ο Steward Hall υποστηρίζει ότι δεν βλέπουν όλοι οι άνθρωποι με τον ίδιο τρόπο ένα κείμενο, και το θεωρητικό του μοντέλο περί κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης της δεκαετίας του 1980 αφορούσε κυρίως τις πολλαπλές αναγνώσεις ενός τηλεοπτικού μηνύματος, τις πιθανές αναγνώσεις από διαφορετικούς θεατές, δίνοντας σημασία στον ενεργητικό ρόλο τόσο των παραγωγών των μέσων ενημέρωσης όσο και των καταναλωτών στη δημιουργία και την ανάγνωση νοημάτων. Βασικός στόχος των μελετών ήταν ο προσδιορισμός των δυνατοτήτων του κοινού να αντιστέκεται στα κυρίαρχα μηνύματα (Smith P., 2006).

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης το ενδιαφέρον στις πολιτισμικές σπουδές παγκοσμίως στράφηκε στην καθημερινή δράση διάφορων κοινωνικών ομάδων και στον ιδιότυπο αποκλεισμό τους από στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα π.χ. γυναικών, προσφύγων, μειονοτήτων κ.α. Η Τ. Μπάτλερ και η Γ. Τ. Σπίβακ πραγματεύονται ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών φαινομένων όπως μετανάστευση, μισαλλοδοξία, ρατσισμός, εθνικισμός. Αυτό που διακρίνει την θεωρητική αυτή παράδοση είναι ότι η καθημερινή πράξη ερμηνεύεται μέσα από ένα πολιτικό πλαίσιο στο οποίο οι δράσεις εκλαμβάνονται ως αντίσταση στην κυρίαρχη κοινωνική τάξη και ως δημιουργικές αποκρίσεις στην αδικία και την καταπίεση (Μπάντερ κ.α., 2015).

2.2. Θεωρίες μάθησης και ΤΠΕ στην εκπαίδευση

Η ένταξη των παραπάνω πρακτικών στο πλαίσιο της ονομαζόμενης Κριτικής Παιδαγωγικής ή κριτικής εγγραματοσύνης στοχεύει σε μια ριζοσπαστική και κοινωνικά χειραφετητική προσέγγιση των ΤΠΕ στη σύγχρονη εκπαίδευση με έμφαση στην πολιτισμική ενδυνάμωση και στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης μέσω της διαλογικής σχολικής κουλτούρας (Καπραβέλου, 2011). Οι πολιτισμικές σπουδές επηρέασαν την θεωρία της διδακτικής στην οποία διαπιστώνεται μια μετατόπιση στις πιο σύγχρονες μελέτες από την εκ του σύνεγγυς ανάγνωση προς μια μορφή κοινωνικοπολιτικής ανάλυσης του κειμένου. Στόχος είναι να εισαχθεί το υποκείμενο σε μια κριτική θεώρηση της πραγματικότητας που βιώνει. Σε ότι αφορά την διδασκαλία υποστηρίζεται ότι μια από τις προσδοκώμενες ωφέλειες είναι η μείωση της απόστασης ανάμεσα στον ακαδημαϊκό και το καθημερινό λόγο. Αν δεχτούμε ότι ο μαθητής σχηματίζει την εικόνα του κόσμου του μέσα από τον τρόπο που του απευθύνονται όλα τα πολιτισμικά κείμενα, προφορικά και γραπτά, τότε οι πολιτισμικές σπουδές υποδεικνύουν μια νέα κατηγορία ερωτημάτων για το πεδίο της διδασκαλίας. Για παράδειγμα, προτείνεται το άνοιγμα του κύκλου των προς διδασκαλία κειμένων ώστε να ανταποκρίνεται στις προτιμήσεις των μαθητών και το σχολείο, έτσι ώστε ο μαθητής να μπορέσει να αμφισβητήσει και αποκαλύψει μηχανισμούς χειραγώγησης. Επίσης, προτείνεται η μελέτη του τρόπου που εγκαλείται ο αναγνώστης ως υποκείμενο, ώστε να προβληματιστεί ο μαθητής όχι μόνο για τις ιδιότητες και δυνατότητες του πομπού, αλλά και του αναγνώστη στον οποίο απευθύνονται τα κείμενα.

Σύμφωνα με πιο σύγχρονες τοποθετήσεις η διδασκαλία σήμερα οφείλει να περάσει από τον ατομισμό στη διάδραση και στις εκπαιδευτικές κοινότητες, από τον εκπαιδευτικό ως κάτοχο μιας αδιαμφισβήτητης γνώσης στον (ανα)στοχαζόμενο επαγγελματία που υποστηρίζει, ενδυναμώνει και δημιουργεί ένα διαδραστικό κλίμα (Φρυδάκη, 2015). Η μέθοδος αυτή επικεντρώνεται σε θέματα της επικαιρότητας που κεντρίζουν περισσότερο την προσοχή των μαθητών. Οι δράσεις προϋποθέτουν οι μαθητές να μιλήσουν για τις δικές τους επιλογές, να αρθρώσουν λόγο για το τι απολαμβάνουν να διαβάζουν ή να ακούν συνειδητοποιώντας κριτικά τους λόγους των προτιμήσεών τους.

Σε ό,τι αφορά την διδασκαλία της λογοτεχνίας στην Ελλάδα, η πιο γνωστή πρόταση για την εφαρμογή των παραπάνω θεωριών έχει καταταθεί από την Ομάδα Έρευνας για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας. Η ομάδα αυτή παρουσιάζει συγκεκριμένα διδακτικά παραδείγματα, συνδυάζοντας τις αρχές της πολιτισμικής θεωρίας με αυτές της Κριτικής Παιδαγωγικής (Αποστολίδου κ.ά., 2002). Σε ότι αφορά την γλώσσα το πιο πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί το υποστηρικτικό υλικό για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στο λύκειο της ιστοσελίδας *Πολύτροπη Γλώσσα* του ΚΕΓ.

2.3. Πολυγραμματισμός και τεχνολογικός γραμματισμός

Το πλαίσιο της επικοινωνιακής γλωσσικής ικανότητας εμπλουτίζει η σύγχρονη οπτική του γραμματισμού και της πολυτροπικότητας στη γλωσσική διδασκαλία (Αδαλόγλου, 2007). Οι έννοιες του πολυγραμματισμού και του τεχνολογικού γραμματισμού ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό και απασχολούν την εκπαιδευτική πολιτική από τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Κομβικό σημείο στην παιδαγωγική αποτέλεσαν οι ιδέες της Ομάδας του Νέου Λονδίνου που συμπεριλαμβάνονται στο μανιφέστο της, που δημοσιεύθηκε στο Harvard Educational Review το 1996. Σήμερα υφίσταται μια ποικιλία μορφών κειμένου που έχουν σχέση με τις τεχνολογίες της πληροφορίας και των πολυμέσων και παράγονται μέσα σε μια πολύγλωσση και πολυπολιτισμική κοινωνία, πράγμα που επηρεάζει την διδασκαλία της γλώσσας (Χατζησαββίδης, 2003). Η πολυτροπικότητα (multimodality) των κειμένων, η ποικιλότητα, δηλαδή, των σημειωτικών συστημάτων και ο όγκος των πληροφοριών που δέχεται το υποκείμενο στις δυτικότερες κοινωνίες μας υποχρεώνει να αναζητήσουμε τρόπους να καλλιεργήσουμε μία νέα δεξιότητα στους μαθητές, αυτής του πολυγραμματισμού, (multiliteracy) ώστε ο δέκτης των πληροφοριών αυτών να είναι σε θέση να τις επεξεργαστεί κριτικά (Kress, 2004). Η έννοια αυτή αναφέρεται στην ικανότητα αντίληψης της μορφικής ποικιλίας που μπορούν να έχουν οι σημειωτικοί τρόποι και τα κείμενα που αυτοί μορφώνουν, κυρίως μετά την εμφάνιση και εξάπλωση των τεχνολογιών των πολυμέσων (Kalantzis, 1999). Ο εκπαιδευτικός οφείλει να επεξεργάζεται τους πόρους λόγου που οι μαθητές φέρνουν μαζί τους στις αίθουσες και να τους ασκεί σε ουσιαστικές καθημερινές πρακτικές κατασκευής νοήματος χρησιμοποιώντας ένα ευρύ φάσμα μέσων. Στόχος της διδασκαλίας είναι να διαμορφώσει πρακτικές που απαιτούνται για την κατασκευή και τη διαπραγμάτευση νέων ειδών ταυτότητας και κοινωνικών σχέσεων (Kalantzis et al., 2001). Ο μαθητής αποκτά στοιχεία του νέου γραμματισμού, ιδιαίτερα σε σχέση με τις κειμενικές ιδιαιτερότητες των ψηφιακών μέσων γιατί ενεργοποιείται και ερευνά, μαθαίνει πώς να συνεργάζεται στα πλαίσια μιας ομάδας και, τελικά, μαθαίνει «πώς να μαθαίνει» (Κουτσογιάννης Δ., 2001).

3. Συνοπτική περιγραφή του μ-σεναρίου

3.1. Διδακτικοί στόχοι

Αναμένεται οι μαθητές:

- να διερευνήσουν μέσω της δικής τους ομαδικής και συνεργατικής δραστηριότητας πώς απεικονίζεται το προσφυγικό ζήτημα στην τέχνη σήμερα.
- να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές οπτικές που προβάλλονται για το ζήτημα λαμβάνοντας υπόψη το εκάστοτε κειμενικό και επικοινωνιακό πλαίσιο.

- να μνηθούν στα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος <https://my.pbworks.com> και στην χρήση του ψηφιακού κειμένου που είναι πολυτροπικό και οργανώνεται σε διαφορετικά επίπεδα.
- να αναπτύξουν ικανότητες ενσυναίσθησης, υιοθετώντας τον ρόλο και την οπτική του πρόσφυγα-μετανάστη.
- να ασκηθούν στη συνεργατική συζήτηση και να εκφραστούν δημιουργικά με την χρήση ψηφιακών μέσων κατασκευάζοντας το δικό τους έργο για να το μοιραστούν με τους συμμαθητές τους.
- να αποκωδικοποιήσουν σχόλια δημοσιογράφων και καλλιτεχνών και τις πολιτικές ιδεολογίες από το προς πραγμάτευση υλικό.
- να διατυπώσουν τους προσωπικούς τους προβληματισμούς, τις προσωπικές τους τοποθετήσεις και τις δικές τους απόψεις για τη σχέση της τέχνης με ένα θέμα τη επικαιρότητας.
- να εξοικειωθούν με τον δυναμικό χαρακτήρα του ψηφιακού περιβάλλοντος <https://www.thinglink.com> πειραματιζόμενοι με επάλληλες μετατροπές της αρχικής εικόνας παράγοντας τελικά το δικό τους έργο τέχνης σε ένα ψηφιακό περιβάλλον.

3.2. Διερευνητική συζήτηση και πολυτροπικά κείμενα

Σε πρώτη φάση ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει κεντρικά στον βιντεοπροβολέα ή στον διαδραστικό πίνακα μόνο εικαστικό υλικό σχετικά με το προσφυγικό. Καθώς προβάλλει ποικίλα παραδείγματα προκαλεί διερευνητική συζήτηση στην ολομέλεια εστιασμένη στην συναισθηματική ανταπόκριση των μαθητών στα έργα τέχνης. Προς την κατεύθυνση αυτή ορισμένοι ενδεικτικοί άξονες συζήτησης που θα μπορούσε να θέσει ο εκπαιδευτικός είναι κατά πρώτον τα θέματα που κυριαρχούν στα διαφορετικά έργα τέχνης και κατά δεύτερον τα συναισθήματα προκαλούν τα έργα αυτά στους μαθητές. Κατά τη συζήτηση στην ολομέλεια ο/η εκπαιδευτικός, έχοντας ρόλο περισσότερο συντονιστή, προωθεί τον ανοιχτό διάλογο μεταξύ των μαθητών, ενισχύοντας και την κατάθεση δικών τους εμπειριών και αναπαραστάσεων, θέτοντας ερωτήματα που προκαλούν την ενεργό συμμετοχή τους. Η φάση αυτή, η οποία κατά βάση λειτουργεί ως αφόρμηση της ομαδικής εργασίας διερεύνησης που ακολουθεί προτείνεται να είναι σχετικά σύντομη σε διάρκεια.

Σε δεύτερη φάση, και εφόσον οι μαθητές έχουν ανταλλάξει απόψεις και έχουν στοιχειωδώς παρακολουθήσει τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία σχετικά με την προσφυγική κρίση, ακολουθεί ομαδική εργασία στην αίθουσα υπολογιστών με θέμα τη διερεύνηση της ποικιλίας των απόψεων που αναδεικνύονται στον δημοσιογραφικό λόγο σχετικά με την τέχνη και το προσφυγικό. Ο εκπαιδευτικός έχει αναρτήσει στο wiki <https://my.pbworks.com> τα φύλλα εργασίας με το υλικό για πέντε ομάδες μαθητών. Συγκεκριμένα δίνονται εικόνες ζωγραφικής, σκίτσα, γκράφιτι που συνοδεύονται από κείμενα δημοσιευμένα στον ηλεκτρονικό τύπο. Τα κείμενα που συνοδεύουν το εικαστικό υλικό σχετίζονται με καλλιτεχνικές παρεμβάσεις με στόχο

την ευαισθητοποίηση του κοινού για το προσφυγικό ζήτημα, και συχνά εμπεριέχουν αντικρουόμενες απόψεις σχετικές με την πρόσληψη της τέχνης από τους αρθρογράφους και το κοινό.

Η πρώτη ομάδα αναλαμβάνει δραστηριότητες σχετικές με δυο γκράφιτι του γνωστού βρετανού street artist Banksy, ένα δημοσιογραφικό άρθρο για αυτά και τα σχόλια που έχουν αναρτήσει οι αναγνώστες κάτω από το άρθρο. Ο καλλιτέχνης στηλιτεύει τις συνθήκες διαβίωσης των χιλιάδων προσφύγων που έχουν βρει κατάλυμα στο Καλαί. Το κείμενο που σχολιάζει τα έργα είναι αναρτημένο στο δίκτυο και οι μαθητές καλούνται να μελετήσουν παράλληλα με τα γκράφιτι, τον δημοσιογραφικό λόγο που τα συνοδεύει, κλασικά έργα τέχνης με τα οποία τα γκράφιτι συνομιλούν, καθώς και τα αρνητικά σχόλια των αναγνωστών.

Η δεύτερη ομάδα αναλαμβάνει ένα δημοσιογραφικό κείμενο κριτικής για ένα γκράφιτι που εμφανίζει την Κοζέτ, το ορφανό κορίτσι από το έργο «Οι Άθλιοι» του Βίκτωρος Ουγκώ, η οποία στέκει με βουρκωμένα μάτια δίπλα από ένα δακρυγόνο. Με χρήση smartphone το qr code οδηγεί στο You Tube όπου το βίντεο δείχνει τους γάλλους αστυνομικούς να χρησιμοποιούν δακρυγόνα και να πυροβολούν με πλαστικές σφαίρες πρόσφυγες και μετανάστες στη «Ζούγκλα» του Καλαί. Ένα σκίτσο του Γιάννη Καλαϊτζή συνεξετάζεται από την ομάδα.

Η τρίτη ομάδα αναλαμβάνει ένα δημοσιογραφικό κείμενο για μια καλλιτεχνική δράση που οργανώθηκε σε προσφυγική γειτονιά της σύγχρονης Αθήνας και στοχεύει να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν για τους πρόσφυγες και μετανάστες.

Η τέταρτη ομάδα ασχολείται με κείμενα κριτικής και σκίτσα από την έκθεση *Μετέωρο Βήμα* του 2016, όπου μέσα από το πενάκι 28 γνωστών Ελλήνων Γελοιογράφων καταγγέλλεται η υποκρισία των πολιτικών σχετικά με την προσφυγική κρίση και αναδεικνύεται ο σεβασμός απέναντι στην αλληλεγγύη και στον ανθρωπισμό των απλών ανθρώπων.

Η πέμπτη ομάδα ασχολείται με ένα δελτίο τύπου, ένα κείμενο κριτικής και εικόνες από την έκθεση ζωγραφικής *The Shape of Life* που διοργάνωσε ο ΔΟΜ και η Υπηρεσία του ΟΗΕ για τη Μετανάστευση το 2018. Στην έκθεση πρόσφυγες και μετανάστες ένωσαν τις καλλιτεχνικές τους δυνάμεις και παρουσίασαν τα έργα τους.

3.2. Δραστηριότητες των μαθητών

Οι δραστηριότητες που δόθηκαν στους μαθητές δίνουν έμφαση στην επικοινωνιακή και λειτουργική προσέγγιση των ΤΠΕ, ενώ προωθούν σύγχρονες προσεγγίσεις όπως ο κριτικός και ψηφιακός γραμματισμός. Η επεξεργασία των κειμένων εστιάζει στον πομπό, τον δέκτη, τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές του συντάκτη και είναι συνδυαστική ως προς τις εικόνες που συνοδεύουν τα κείμενα, ώστε να αναδειχθεί ότι το ζήτημα είναι πολυσύνθετο και σχετίζεται με την ιδεολογία και την ταυτότητα του συγγραφέα. Οι μαθητές συνδιαμορφώνουν στο εργαστήριο και εξ αποστάσεως το

κείμενο τους σχολιάζοντας την λειτουργία της εικόνας και το κατά πόσο ενισχύει τα επιχειρήματα του αρθρογράφου. Οι δραστηριότητες εστιάζουν στην στάση του καλλιτέχνη και του συντάκτη απέναντι στο προσφυγικό, στο τι επιλέγει να παρουσιάσει από το παρόν, στις πολιτικές που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο υπόλοιπος κόσμος απέναντι στην κρίση. Μας ενδιαφέρει να σκιαγραφήσουν οι μαθητές το πολιτισμικό και ιδεολογικό προφίλ τόσο των εικαστικών όσο και των συντακτών των κειμένων.

Το μάθημα της Γλώσσας σε όλο το Λύκειο αναμένεται να εστιάσει μεταξύ άλλων και σε ασκήσεις που αφορούν το ύφος. Τα πολυτροπικά κείμενα προσφέρονται ώστε να διακριθεί το πληροφοριακό σε αντίθεση με το συγκινησιακό-συναισθηματικό ύφος και η διαφορά κοινωνικής ισχύος και αλληλεγγύης μέσα από κείμενα που δεν αμφισβητούν παγιωμένες δομές εξουσίας και από άλλα κείμενα, που ασκούν κριτική σε αυτές. Επίσης αναμένεται οι μαθητές μέσω των δραστηριοτήτων να εντοπίσουν στα κείμενα την επίσημη από την ανεπίσημη γλώσσα και τα σημεία που μολιάζεται η πρότυπη γλωσσική ποικιλία με στοιχεία της καθομιλουμένης και της κοινωνικής διαλέκτου.

Με δεδομένο ότι η υλοποίηση του μ-σεναρίου απαιτεί την ομαδική εργασία σε υπολογιστή θα πρέπει οι προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές να υλοποιηθούν σε αίθουσα με υπολογιστές και με βιντεοπροβολέα ή διαδραστικό πίνακα. Ειδικά στην τρίτη φάση η ομαδική εργασία στον υπολογιστή είναι εντελώς απαραίτητη.

Σε τρίτη φάση επιλέχθηκε οι μαθητές της πρώτης και της δεύτερης ομάδας να δημιουργήσουν σχετικά με την προσφυγική κρίση ένα ppt, για να παρουσιάσουν η πρώτη ομάδα ένα γκράφιτι και η δεύτερη ένα σκίτσο. Η παρουσίαση περιλαμβάνει πληροφορίες και σχολιασμό, που συνέλεξαν οι μαθητές από το διαδίκτυο σχετικά με το πρωτότυπο έργο του 19ου αιώνα του Ζαν-Λουί-Τεοντόρ Ζερικό "Η Σχεδία της Μέδουσας" η πρώτη ομάδα και σχετικά με την Γκουέρνικα του Πικάσο η δεύτερη, πως σύγχρονα έργα συνομιλούν με τα πρωτότυπα αυτά «κλασικά» έργα, καθώς και τις απόψεις και την συνολική ανταπόκριση των μαθητών. Οι μαθητές αναμένεται να προβληματιστούν για το προσφυγικό θέμα και να διατυπώσουν αξιολογικές κρίσεις για τα σύγχρονα έργα συνδιαμορφώνοντας τις απαντήσεις τους στο περιβάλλον του wiki.

Οι μαθητές της τρίτης και της πέμπτης ομάδας, αντίστοιχα, θα αλληλεπιδράσουν με ένα ψηφιακό περιβάλλον κατασκευής πολυτροπικού κειμένου και συγκεκριμένα θα κατασκευάσουν μια ψηφιακή εικόνα με ένα σκίτσο και θα την πλαισιώσουν με εικόνες, video, κείμενα κριτικής που θα αναζητήσουν στο δίκτυο ή θα γράψουν μόνοι τους. Το ψηφιακό περιβάλλον www.thinking.com αξιοποιείται εδώ με στόχο την έκφραση και την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών.

Τέλος, η τέταρτη ομάδα θα επιλέξει ένα σκίτσο από μια έκθεση με θέμα το προσφυγικό και θα γράψει μια κριτική για το συγκεκριμένο έργο συνδιαμορφώνοντας ως ομάδα το ψηφιακό κείμενο στο περιβάλλον Google Drive.

Στην κριτική αναμένεται να συμπεριλάβουν περιγραφή και πληροφορίες για το σκίτσο, καθώς και την ανταπόκριση τους στην έκθεση.

- Ενδεικτικές ιστοσελίδες: <https://www.cnn.gr/reportaz/video/7139/h-texni-ypenythimizei-tin-prosfygiki-istoria-ton-progonon-mas>
- <http://www.protagon.gr/epikairota/neo-ergo-tou-banksy-gia-tous-prosfyges-44341035361>
- <http://www.thetoc.gr/magazine/eikosioktw-skitsografoi-116-erga---grothia-gia-to-prosfugiko>
- <http://www.efsyn.gr/arthro/meteoro-vima-sti-mnimi-toy-gianni>
- <https://www.lifo.gr/now/culture/13657>
- <https://www.catisart.gr/-find-refuge-in/>
- <http://www.independent.gr/άρθρα/public-culture-online/3902-τέχνη-σε-συνομιλία-με-την-επικαιρότητα>
- <http://www.kathimerini.gr/853748/article/epikairothta/ellada/h-tzoli-h-saranton-h-rentgkreiv-kai-oi-prosfyges>
- <https://www.lifo.gr/now/culture/83577>
- <https://www.lifo.gr/now/culture/83577>
- <https://tvxs.gr/news/taksidia-sto-xrono/medoysa-itan-ena-mikro-karabi>
- <https://rosalux.gr/publication/pio-kryo-kalokairi>

Αναφορές

Αδαλόγλου Κ. (2007). *Η γραπτή έκφραση των μαθητών. Προτάσεις για την αξιολόγηση και τη βελτίωσή της*. Αθήνα, Κέδρος.

Αποστολίδου Β., Χοντολίδου Ε., Καπλάνη Β. (2002) *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο, Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη, Τυπωθήτω.

Καπραβέλου Α. (2011). Η σημασία των θεωριών μάθησης στο πλαίσιο των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, *Ανοικτή Εκπαίδευση*, 7, 2011. <http://dx.doi.org/10.12681/jode.9771>

Κουτσογιάννης Δ. (2001). Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών – Τεύχος 3 (Κλάδος ΠΕ02) γ' έκδοση.

Κουτσογιάννης Δ. (2006). Γραμματισμός και τεχνολογικός γραμματισμός, Πρακτικά Συνεδρίου, *Θεματικές Συνεδρίες*. Ανακτήθηκε από www.etpe.gr/custom/pdf/etpel190.pdf

Μπάτλερ Τ., Σπίβακ Γ. Τ. (2015). *Τραγουδώντας τον εθνικό ύμνο. Γλώσσα, πολιτική και το δικαίωμα του ανήκειν*. Αθήνα, Τόπος.

Τζιόβας Δ. (2007). *Ο άλλος εαυτός, ταυτότητα και κοινωνία στην Νεοελληνική Πεζογραφία*. Αθήνα, Πόλις.

Φρυδάκη Ε. (2015). *Η διδασκαλία στην τομή της νεωτερικής και της μετανεωτερικής σκέψης*. Αθήνα, Κριτική.

Χατζησαββίδης Σ. (2003). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών (προετοιμασία του κοινωνικού μέλλοντος των μαθημάτων) *Πρακτικά Η' Πανελληνίου συνεδρίου*, Η διδασκαλία της Νεοελληνικής γλώσσας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Παγγλώσια, σελ. 115 – 124.

Kalantzis, M. (1999). Πολυγραμματισμοί. Ανακτήθηκε από http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/02.html

Kalantzis M. & Cope B. (2001). Πολυγραμματισμοί. Μετάφραση Νίκος Γεωργίου. Ανακτήθηκε από http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/index.html

Kress G. (2004). Reading images: Multimodality, representation and new media, *Information Design Journal* 12(2):110-119.

New London Group, (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review* 66 (1): 60-92.

Smith P. (2006). *Πολιτισμική θεωρία*. Μια Εισαγωγή, Αθήνα, Κριτική.

Abstract

The article deals with the way ICT are involved in planning and organizing the subject of language in senior highschool. A scenario is presented on which the students are investigating the effect of the refugee crisis in arts and on a second level they are examining the journalists' criticizing of works of art dealing with the refugee issue. The idea is based on the socio-cultural theory on CIT use in education and suggests Web.2.0 tools in a cooperative environment with the aim to connect school knowledge with everyday discourse and the interaction of pupils in authentic environments. The participation of the students is based on using of the CIT during the stage of research and digital proof on the internet, the communication among them and the production of their final work.

Keywords: CIT in education, socio-cultural theory, multimodality, language.